

Ignacij Knoblehar

Odhod

Že leta 1860 je Kirchner v Šelalu sprevidel, da bo treba vsaj eno izmed treh opuščenih postaj ob Belem Nilu obnoviti. Ker sam ni mogel gori, je poslal Morlanga, p. Rheinthalerja in Koflerja, kovača Višnóvskega in štiri mlade zamorce.

Pri Svetem Križu jih je prišlo pozdravit enajst mož. Pa tudi drugo ljudstvo jih je bilo veselo, da bo zdaj vsaj nekoliko zaščiteno pred nasilnimi trgovci.

Mladi tirolski misijonar Kofler je pa kmalu po prihodu umrl. Bog mu ni dal časa, da bi uresničil vsaj del velikega upanja, ki so ga tudi v Rimu stavili nanj. Kardinal Barnabò ga je v pismu 18. februarja 1. 1860 Mitterutznerju imenoval "mladeniča najlepših upov". Pokopali so ga poleg našega Mozgana.

Morlang je v dveh tednih postavil šest koč. Potem se je peljal naprej v Gondokoro, od koder se je bil z drugimi odpeljal pred letom dni.

Pri Svetem Križu je ostal p. Reinthaler sam, čeprav je bil v misijonskem delu še novinec in še ni poznal jezika Kječev.

Klančnik je nehal biti misijonski sodelavec. O njegovem poznejšem življenju je pisal dr. Hugo Bren: S svojimi skromnimi prihranki je začel pri Svetem Križu z majhno trgovino. Ostal je dober kristjan. Nemški rastlinoslovec in afriški potopisec Schweinfurt je pisal o njem, da je imel pri Svetem Križu in tudi potem celo gručo sužnje. Pa se je gotovo zmotil; pošteni in požrtvovalni Knobleharjev učenec kaj takega ni bil zmožen. — L. 1863 se je preselil bolj v notranjost dežele in je bil menda prvi Evropejec, ki je videl reko Uele. Ta reka izvira južno od Gondokora in teče proti zahodu, v reko Kongo. Ker je Klančnik precej dobro poznal srednjeafriške dežele, ga je njihov raziskovalec Schubert vzel s seboj. Po Schubertovi smrti se je pridružil raziskovalni družbi Nizozemke Tirane van Capellen in pomagal raziskovati pokrajine ob Gazelini reki. Tako je tudi ta preprosti slovenski človek sodeloval pri odkrivanju Afrike. Škoda, da svojih izsledkov ni nikjer opisal. Kaj je bilo pozneje z njim, se ne ve.

Ko se je Morlang spet pripeljal z ladjo v Gondokoro, je videl, da je del misijonskega poslopja med tem pogorel, drugi del je pa bil v zelo slabem stanju. Ladjarji so si samovoljno postavili na vrtu kakšnih 20 koč iz slame in blata in imeli v njih shranjeno žito. Na reki je bilo

zasidranih nekaj ladjic. — Noben črnc ni prišel Morlanga pozdravit. Mnoge so bili odpeljali trgovci, nekaj jih je vstopilo k njim v službo. Koze in lakota so pomorile četrtno ljudstva, kar ga je bilo še ostalo. V Gondokoru samem ni bilo niti ene same zamorske kočice več. Zamorci, ki so še ostali v okolici, so bili ubožni, bolehave, okuženi.

Morlang je videl, da se v Gondokoru zaenkrat ne da nič napraviti. Poslopje, kar ga ni uničil ogenj, in vrt, kar ga niso zasegli ladjarji, je dal v zakup angleškemu trgovcu Lalifu, ki se je zavezal, da bo dal poslopje popraviti in vrt oskrbovati. Potem se je spet in za vselej poslovil od Gondokora in se peljal k Svetemu Križu.

S seboj je vzel nadarjenega barijskega dečka Frančiška Ksaverija Logvit lo Laduja, Lutverijevega vnuka, ki je bil rojen 1. 1848, krščen pa 1. 1855. Tri leta ga je imel pri sebi pri Svetem Križu. Deček se je v tem času dobro naučil jezika Kječ (Dinka). Ko se je 1. 1863 Morlang vrnil na Tirolsko, je šel Logvit z njim v Brixen. Ostal je dober in pobožen fant. Pomagal je dr. Mitterrutznerju, ki je na podlagi zapiskov rajnkega Ueberbacherja in drugih svetokriških misijonarjev sestavljal slovnico Dinka, ki je izšla 1. 1866; zadaj ima nekaj Dinka besedila in slovar. Prav tako je Logvit pomagal Mitterrutznerju pri sestavljanju barijske slovnice, ki je izšla 1. 1867 in ki ima tudi barijsko besedilo in slovarček. Obe knjigi bi naj služili misijonarjem. Zaradi njiju je pariški "Afriški institut" (Institut d'Afrique) imenoval dr. Mitterrutznerja za častnega predsednika. — Frančišek Logvit lo Ladu je že po nekaj več kakor treh letih umrl 27. decembra 1. 1866, ko je imel šele 18 let. V brixenškem podnebnju, ki je sicer milo, je zbolel na pljučih. Bolezen je vdano in potrpežljivo prenašal.

Misijon prevzamejo frančiškani

Kar jih je še ostalo v kartumski hiši, so vedeli, da bodo misijon prevzeli frančiškani. Ostalo jim je dvoje na izbiro: ali da se kot tretjeredniki včlanijo v frančiškansko družino, ali da odidejo. Izbrali so drugo: drug za drugim so se vrnil v Evropo.

Kartumski krščeni črnci, prepuščeni samemu sebi, so se ha splošno slabo obnesli, ker jih krščanstvo še ni bilo dovolj prerodilo in utrdilo.

Kirchner je v Šelalu nestrpno čakal na frančiškane, a jih ni bilo. Morali bi biti vsi iz Avstrije, pa ni nobena avstrijska redovna provinca hotela nobenega odstopiti. Zato je Kirchner poklical p. Reinthalerja od Svetega Križa in se z njim spet peljal v Evropo. Z dovoljenjem vrhovnega frančiškanskega predstojnika je obiskoval avstrijske in tudi nemške frančiškanske province in vabil v Afriko. Tudi v Ljubljano je spet prišel. Zgodnja Danica je pisala 10. oktobra 1. 1860: »Redovnih bratov je že več dobil, duhovnika pa za gotovo še nobenega. Želi si tudi svetnih duhovnikov, ki bi imeli poklic za misijon. Taki, ki niso duhovniki, pa bi želeli

iti v misijon, bi mogli v misijonu vstopiti (kot bratje) v frančiškanski red, svetni duhovniki pa v tretji red, da bodo vsi ena družina in bodo potem mogli sodelovati tem bolj enotno in s tem večjim pridom. P. Reinthaler namerava začasno opustiti postojanke, ki so zdravju posebno nevarne, kakor v Kartumu in Gondokoru, in se z vso močjo lotiti pokrajin pri Svetem Križu, kjer je podnebje zdravo in ljudstvo bolj voljno in pripravljeno za krščanstvo.”

Na predlog frančiškanskega vrhovnega predstojnika je Kongregacija za širjenje vere imenovala p. Reinthaler ja za provikarja. Potoval je na Dunaj, kamor je iz Rima prispel tudi Kirchner. Z veseljem mu je Kirchner izročil provikarske posle, saj je imel v Afrki samo še pet duhovnikov.

Kardinal Barnabò je 25. septembra 1. 1861 poslal Kirchnerju na Dunaj to poslovilno pismo: »Vikariat osrednje Afrike je sveti oče izročil frančiškanskemu redu, kakor ste bili Vi predlagali, da bi se ta misijon ohranjal in napredoval. Sprejeta je bila tudi Vaša odpoved temu vikariatu. Ko Vas o tem obveščam, Vam moram izreči svojo zahvalo za dolgoletno delo, ki ste ga z mnogo pohvalo opravljali za ta nesrečni misijon. Zagotoviti Vam moram, da je bila ta sveta Kongregacija zelo zadovoljna z Vašim delom. Zato Vas bo z veseljem porabila v drugem misijonu, kjerkoli bi želeli: sporočite ji kraj, za katerega bi se odločili. Zaenkrat Vas imenujem za častnega apostolskega misijonarja in Vam pošiljam pravice, ki so s tem imenovanjem združene.«

Kirchner se je z Dunaja odpeljal nazaj v svojo rodno škofijo Bamberg, od koder ga je bil pred sedmimi leti, 1. 1854, privabil v Afriko Knoblehar. Ni šel v noben misijon več, ampak je v bamberški škofiji deloval kot dušni pastir. Umrl je šele 1. 1912 kot župnik in dekan mesta Schesslitz (Šeslice).

P. Reinthaler je pa peljal novo misijonsko osebje proti Afriki. Bili so štirje frančiškanski duhovniki iz italijanskih avstrijskih provinc in dva iz nemških. Frančiškanskih bratov je bilo pet, tretjerednikov pa 20. Svetnega stanu so bili štirje. Vsega skupaj je bilo torej nič manj kakor 35 oseb.

Med redovnimi brati sta morda dva bila Slovenca: brat Gvidon (Vid) iz Gorice, rojen 6. septembra 1819 — dva meseca kasneje kakor Knoblehar —, ki je 1. 1837 vstopil v koroško frančiškansko provinco, in brat Jožef, rojen 2. februarja 1. 1842 v Gorici, ki je pa vstopil v koroško provinco šele 1. 1861. Slovenec svetnega stanu je bil Franc Zupančič, rojen 1. 1829 v Žužemberku, že od otroških let je bil zelo pobožen in je posebno častil sv. Alojzija, zavetnika nedolžnosti. L. 1849 je bil klican k vojakom. Tudi tam je ostal nepokvarjen in je kljub posmehovanju večkrat šel k sv. zakramentom. Danica je zapisala: »Mestnim ljudem je

bilo v veselo ganotje in spodbudo, ko so videli mladega vojaka tako ponižno in zbrano, pa tako pogosto moliti v cerkvi. Posebno lep je bil njegov zgled, kadar je pristopil k sv. ohajilu.« Da bi zmagoval nad samim seboj, si je nakladal prostovoljne poste; večkrat se je odrekel mesu in bil ob samem vojaškem kruhu — tedanjem trdem, kislem komisu — in ob vodi. V službi je bil poslušen in je tiho prenašal vse težave. Ko je doslužil vojaščino, je šel za strežnika v bolnišnico, v oddelek za slaboumne. Težave in zoprnosti svoje službe je daroval Kristusu; mislil si je, da ko oskrbuje umobolne, oskrbuje Kristusa, ki so ga Judje tudi proglašali za norca. Predno je odšel proti Afriki, se je v domači žužemberški cerkvi popolnoma daroval Bogu in misijonom.

Marijino društvo je dalo tudi tem prigllašencem vsega, kar bodo v misijonu potrebovali, tudi razno poljsko orodje, lovske puške, potrebščine za ribolov, zdravila, itd. V gotovini jim je dalo za ves misijon na roko 13.000 gld. — Dne 21. oktobra 1. 1861 so se pod Reinthalerjevim vodstvom odpeljali iz Trsta. Tudi njim je avstrijski Lloyd dal prosto vožnjo.

Mazzovi duhovniki Beltrame, Comboni in Dal Bosco so odšli s šelalske misijonske postaje. Potem je samo še životarila. Mohamedansko okolje je bilo za zamorske gojence zelo nevarno. Tudi so si ti želeli priti bliže svojim krajem. Ko se je p. Reinthaler z novim misijonskim osebjem, gredoč proti Kartumu, ustavil v Še-lalu, je vzel tudi vseh 11 gojencev s seboj.

Danica je 10. aprila 1. 1862 prinesla med novicami: »Iz Kartuma piše naš rojak Franc Zupančič, da so tam dobili mnogo slovenskih knjig, ki so bile last prejšnjih misijonarjev. Z misijonskim bratom - vsaj eden od obeh Goričanov je torej bil Slovenec - sta jih vzela s seboj na Beli Nil. Pravi, da bodo komaj meseca marca prišli do Svetega Križa.«

Pa Zupančič ni prišel, že 11. februarja 1. 1862 je na potovanju umrl. Pokopali so ga v volneni obleki; ob odhodu so mu jo bile dale ljubljanske usmiljenke, ki so tudi delovale v umobolnici. Kje je grob tega plemenitega, požrtvovalnega slovenskega fanta, ne vemo.

1. julija je morala Danica poročati: »Iz misijonske družbe, ki se je meseca oktobra odpravila v Afriko, jih je šest (od 35-ih) umrlo. Večji del misijonarjev boleha, tudi trije iz Gorice. Provikar p. Janez Reinthaler je nevarno zbolel, pa mu je zdaj že bolje. Misijonarji, odmenjeni za Sveti Križ, so ostali (med Šiluki) v pokrajini Kaka. Poglavar jim je postavil pet šotorov (koč) in dal zastonj 25 kozlov, 10 volov in 5 telet. Prav pridno obiskuje misijonarje in je misijonom silno dober. Vzrok tej dobrosrčnosti je pa deklica, ki je tam rojena in je v misijonski službi. Razložila je poglavarju dobre namene misijonarjev in mu jih je prav prisrčno priporočila.«

List še dostavlja: »Tudi štirje protestantski misijonarji s Pruskega so prišli v Kartum.« Ta kratka pripomba mnogo pove: Katoliški vzhodnosudanski misijoni so dobili poleg mohamedancev novega nasprotnika: protestante. Ti pruski protestantski misijonarji so bili predhodniki anglikanskih, ki so pozneje pod zaščito Anglije v vedno večjem številu prihajali v osrednjo Afriko.

Dobri in goreči p. Janez Reinthaler, kot provikar naslednik Knobleharja in Kirchnerja, je umrl 30. aprila 1. 1862 v Berberu, ko se je iz Kartuma vračal v Šelal. Ob smrti je imel komaj 38 let, kakor Knoblehar.

Kljub vsem težavam in neuspehom je Marijino društvo v poslovnem letu 1861/62 imelo 27.912 gl d. dohodkov. Ljubljanska škofija je dala 2848 gld., lavantinska 431, goriška 436, krška 326, tržaška 589 gld.

28. marca 1. 1862 se je odpeljala iz Trsta v Afriko z ladjo avstrijskega Lloyda nova misijonska skupina: dva duhovnika, dva bogoslovca in 12 mladeničev svetnega stanu. Izpolnili bi naj vrzeli, ki sta jih med prejšnjo skupino zasekali bolezen in smrt. — Pa se tudi oni niso mogli ustavljati kužnemu podnebjju. Od 51-ih misijonskih oseb duhovniškega in svetnega stanu jih je že po dveh letih 22 leglo v grob. Od teh, kar jih je ostalo živih, je bila večina 1. 1863 poklicana v domovino.

Osrednjeafriški misijon, ki ga je bil 1. 1848 začel Knoblehar, je 1. 1863 izgubil samostojnost. Kongregacija za širjenje vere ga je postavila pod upravo apostolskega delegata za Egipt, ki je stoloval v Kairu.

Zato je po letu 1863 Zgodnja Danica skoraj popolnoma nehala pisati o njem.

Gospodarsko stanje v Sloveniji, zlasti na Kranjskem, je bilo še vedno zelo slabo. Zgodnja Danica je pisala 1. 1856 (str. 49) : »Po strašno neugodnem vremenu preteklega leta je bila letina v kronovini Kranjski sploh slaba. Pridelkov je bilo malo in še ti so bili povečini slabi. Že zdaj se v malokaterih hišah najde kaj žita; prav redka so gospodarstva, v katerih imajo še kruh. Krompir in repa brez soli in brez zabele sta prebivalcem hrana. Pa tudi te hrane je tako malo, da je utegne komaj še nekaj tednov biti dovolj. Če so že zdaj okoliščine teh revneh krajev tako strašno žalostne, kaj bo šele v prihodnje!«

Frančiškan p. Ludovik de Casoria, ustanovitelj in ravnatelj zavoda Palma v Neaplju, je večino svojih mladih zamorcev in zamork, ki so tudi v neapeljskem podnebjju zelo umirali, prepeljal v Egipt, v šelalsko misijonsko hišo. L. 1865 je že imel v njej 60 črnih dečkov in 120 deklic, ki so jih vzgajale in učile redovnice. Naslednje leto mu je prišel pomagat tudi

zamorski frančiškanski duhovnik p. Bonaventura Habeši.

V Kartumu je bil p. Fabijan Pfeifer skozi pet let edini duhovnik. Pomagali so mu redovni bratje. Včasih je šel misijonarit tudi med Šiluke (ZD 20. 9. 1862). P. Habeši se je preselil k njemu v Kartum. — Za p. Pfeiferjem je prišel p. Dizma Stedelmayer iz Innsbrucka. P. Habeši je pa bil poklican v Neapelj, kjer je bil zelo potreben za vzgojo črne mladine, kar je je še tam ostalo.